SUVREMENA ETNOGRAFIJA U IMOTSKOJ KRAJINI

Štrljić, Marija

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split / Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:172:754404

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-29**

Repository / Repozitorij:

Repository of Faculty of humanities and social sciences

zir.nsk.hr

UNIVERSITY OF SPLIT

dabar
DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

ZAVRŠNI RAD

SUVREMENA ETNOGRAFIJA U IMOTSKOJ KRAJINI

MARIJA ŠTRLJIĆ

SPLIT, 2021.

Odsjek za Hrvatski jezik i književnost

Hrvatski jezik i književnost

Hrvatska usmena književnost

SUVREMENA ETNOGRAFIJA U IMOTSKOJ KRAJINI

Studentica:
Marija Štrljić

Mentor:
prof. dr. sc. Marko Dragić

Split, 2021. godine

Sadržaj

1. Uvod 4
2. Crkveno-pučka baština 4
2.1. Advent 4
2.1.1. Sveta Barbara 5
2.1.2. Sveti Nikola – biskup 6
2.1.3. Bezgrješno začeće Blažene Djevice Marije 6
2.2. Badnjak 7
2.3. Božić 9
2.4. Sveti Stjepan Prvomučenik 11
2.5. Sveti Ivan evanđelist 12
2.6. Nevina dječica 12
2.7. Silvestrovo 13
2.8. Sveta Tri kralja 13
2.9. Pokladi 14
2.10. Cvjetnica 15
2.11. Veliki četvrtak 16
2.12. Veliki Petak 17
2.13. Velika subota 17
2.14. Uskrs 18
2.15. Sveti Juraj 19
2.16. Sveti Marko Evanđelist 20
2.17. Spasovo 21
2.18. Duhovi 22
2.19. Sveti Antun Padovanski 23
2.20. Sveti Ivan Krstitelj 24
2.21. Blagdan sv. Petra i Pavla 25
3. Nekadašnji život 26
3.1. Udvaranje i ceremonija vjenčanja 26
3.2. Običaji vjenčanja 27
3.3. Rađanje i probijanje ušiju bebama 29
3.4. Prije i povodom dolaska struje u selo 29
3.5. Fotografiranje 30
3.6. Biti poštar 31

3.7. Sprovodi....32
3.8. Stočni pazari....32
Rječnik....34
4. Zaključak....37
Izvori....38
Vlastiti terenski zapisi....38
Podaci o kazivačima....38
Literatura....38
Sažetak....41
Abstract....42

1. Uvod

Za temu sam svoga završnog rada odabrala pisati o području Hrvatske iz kojeg potječem – Imotskom. Preciznije rečeno, odatle su mi roditelji, bake, djedovi, i dalje. Ja sam rođena u Splitu; u Solinu živim otkad znam za sebe, ali svejedno od malena slušam priče djedova i baka o njihovom djetinjstvu i odrastanju u navedenom području. S obzirom na činjenicu da nikad nisam živjela u Imotskom, nisam nikad ni osjećala nekakvu posebnu povezanost s tim dijelom Lijepe Naše, ali kroz iskustva i doživljaje mojih predaka, itekako vidim da mi to mjesto nešto ipak znači.

Bake i djedovi mi svakom svojom pričom i dogodovštinom prenesu neizmjernu ljubav koja se nepogrešivo osjeća u načinu njihova govorenja, i u samim pripovijedanjima. Pored svega lijepog ovdje navedenog, postoji i tužnija strana, a to je ta da, slušajući o običajima i iskustvima, isto tako slušam i jedan glas u glavi koji mi govori da su ovo stvari koje izumiru i koje viču da budu spašene. Voljela bih kad bi postojao način da ove priče nikad ne umru, ali se nadam da ću i samim ovim radom, barem u samo malom dijelu, pridonijeti tom načinu.

Sljedeće običaje su mi pričale moja baka Marija, djed Nikola i majka Ivana. Baka mi je pričala o običajima raznih blagdana, udvaranju, ceremonijama i sl. Djed mi je pričao o stoci, a majka o običajima vjenčanja, sprovoda i ondašnjim poštarima. Tko je pričao što, naznačit ću u naslovu poglavlja.

2. Crkveno-pučka baština

2.1. Advent

Advent je nešto što se slavi još od 4. stoljeća, a potječe od latinske riječi *adventus, -us, m.* u značenju dolazak, početak. U ovom periodu iščekuje se dolazak Gospodina, i to svakako radosno. Ljudi su u ovo vrijeme pokorni i pripravni.[1] U ovom razdoblju, svećenici nose misnice koje su ljubičaste, „a na treću nedjelju mogu upotrijebiti i ružičaste misnice čime se još više naglašava pokora.“[2] Četiri nedjelje adventa „simboliziraju četiri tisućljeća od stvaranja svijeta

[1] Dragić, Marko, *Advent u liturgiji i narodnoj kulturi Hrvata,* Crkva u svijetu, Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Splitu, 43 (3), Split, 2008., str. 415.
[2] Ibid.

do dolaska Isusa Krista,“[3] a nedjelja najbliža sv. Andriji prva nedjelja je Došašća. Nakon tog dana, ponedjeljkom su se održavale zornice. Na tim misama molimo se i pjevalo u čast Marije.[4] S obzirom na to da je advent vrijeme priprave za Božić i molitve, bilo je zabranjeno održavanje vjenčanja i slavlja općenito.[5] Međutim, „iznimka je bio blagdan Bezgrješnoga začeća Blažene Djevice Marije.“[6] Tad su se djevojke okupljale na sijelima i vezle i prele vunu, i sl., a muškarci su kartali i igrali prstena.[7]

2.1.1. Sveta Barbara

Što se tiče blagdana sv. Barbare[8] koji se obilježava 4. prosinca, u Slavoniji bi se onaj koji bi prvi ušao u kuću zvao *Poležaj*[9] i njega bi posjeli kraj ognjišta.[10] Isto tako, „domaćica bi mu donijela žita u rešetu koje bi on davao kokošima.“[11] Ženama inače ne bi bilo drago ako bi muškarac prvi ušao u kuću jer bi to značilo da će te godine biti manje kokoši, a pijetlova više. Ako bi se dogodilo da žena uđe prva u kuću, domaćini bi joj dali preslicu pa bi ona prela da te godine onda bude više lana. Nakon toga bi hranila kokoši da bi one onda dobro nesle jaja. Kad bi svi ti obredi završili, domaćini bi poležaja odveli u sobu i počastili pićem i jelom. Isto tako, na blagdan sv. Barbare sije se pšenica, a nagrađivala su se dobra i kažnjavala nevaljala djeca.[12]

[3] Ibid.
[4] Ibid.
[5] Ibid, str. 416.
[6] Ibid.
[7] Ibid.
[8] „Sveta Barbara jedna je od 14 svetaca pomoćnika u nevolji. Zaštitnica je: od nagle i nepripravne smrti; rudara; radnika koji obavljaju radove opasne po život; od: groma, nevremena, požara, groznice. Također, zaštitnica je topnika i općenito vojnika, vatrogasaca, geologa, zidara, tesara, arhitekata, zemljoradnika, električara, zvonara, kuhara, oružara, djevojaka, zatvorenika. Vjernici se svetoj Barbari mole u pogibelji kada nisu u mogućnosti ispovjediti se i primiti bolesničko pomazanje.“ Helena Dragić, Osobna imena motivirana imenima ranokršćanskih mučenica. Croatica et Slavica Iadertina, 13 (2), Odjel za kroatistiku i slavistiku, Sveučilište u Zadru, Zadar, 2017., 239.-240.
[9] „Drevnoga je postanja vjerovanje da prvi gost donosi sreću vršeći određene obrede kojima iskazuje želje da domaćinu nastupajuća godina bude sretna i plodonosna. Stoga se prvi gost naziva srećonosnim gostom. U hrvatskoj tradicijskoj kulturi ti gosti nazivaju se: *polaženik, polaznik, položajnik, poležaj.* Običaj polaznika prisutan je kod slavenskih naroda kod kojih postoji tridesetak naziva za srećonosnoga (prvoga) gosta.“ Dragić, Marko, Srećonosni gost u hrvatskoj kulturnoj baštini i europskom kontekstu Ethnologica Dalmatica 26 (1). Etnografski muzej Split, 2019. 97.
[10] Dragić, Marko, *Advent u liturgiji i narodnoj kulturi Hrvata,* Crkva u svijetu, Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Splitu, 43 (3), Split, 2008., str. 418.
[11] Ibid.
[12] Ibid.

2.1.2. Sveti Nikola – biskup

Običaje za blagdan sv. Nikole koji se obilježava 6. prosinca karakteriziraju sv. Nikola u „biskupskom ornatu s palicom“[13] i krampus s korpom, šibom i lancima. Oni na taj dan idu od kuće do kuće i nagrađuju dobru, a kažnjavaju nevaljalu djecu.[14] U Badljevini, sv. Nikola nosio je „veliku biskupsku kapu i veliki štap, a pratila su ga dva bijela anđela s krilima i crni vrag s rogovima, krampus.“[15] Anđeli su simbolizirali dobro pa su oni dobroj i poslušnoj djeci davali darove, dok je krampus simbolizirao zlo, a isto tako je trebao plašiti djecu i tjerati ih da budu poslušni.[16] Sv. Nikola najčešće je darivao „suhe šljive, kruške, jabuke i bombone od topljenog šećera,“[17] dok bi neposlušna djeca dobivala šibu. Neka djeca bi u čizmicama koje bi postavila te noći dobila ono što su očekivala, a neka bi bila razočarana praznim čizmicama.[18] U primorju se posebice „štovao sv. Nikola zaštitnik pomoraca.“[19] Tog je sveca narod zvao „sv. Mikola ili sv. Mikula ili sv. Miko.“[20] U Splitu su vjerovali da sv. Mikola dariva bogate.[21]

2.13. Bezgrješno začeće Blažene Djevice Marije

Blagdan Bezgrješnog začeća blažene Djevice Marije (8. prosinca) posebno se obilježava misama zornicama u čast Mariji.[22] U tradiciji Kreševa taj su se dan održavale užine „onih koji su se mislili vjenčati na Božić.“[23] Na ovaj blagdan su isto tako „služene svečane esnafske ili tufetske mise za rupare – rudare i tada su gorjele dvije esnafske svijeće. Tada su rupari (rudari) davali željezne rude i stipendijum u novcu.“[24] U dosta mjesta se na ovaj dan stavljala u posudu pšenica koja izraste do Božića. U nju se stavljala i svijeća (trostruka).[25] Na taj su se dan u Kaštelima „skupljale masline u krtole i nosile na poklon Gospi u crkvu.“[26]

[13] Ibid, str. 419.
[14] Ibid.
[15] Ibid, str. 420.
[16] Ibid.
[17] Ibid.
[18] Ibid.
[19] Ibid.
[20] Ibid, str. 420-421.
[21] Ibid, str. 421.
[22] Ibid, str. 421-422.
[23] Ibid, str. 422.
[24] Ibid.
[25] Ibid.
[26] Ibid.

2.2. Badnjak

Badnjak, ako uzmemo u obzir sami folklor, u godini je najbogatiji dan,[27] a naziv mu potječe od:

> „(…) starocrkvenoslavenskog glagola „*bъdeti* – „bdjeti“, ili od pridjeva *badar* i od toga izvedenoga glagola *razbadriti se* – „razbuditi se, biti budan“. To tumačenje afirmira i romanski naziv *vigilia – bdijenje*, „noćno stražarenje“. Naziv *vilija, vilija Božja* zadržao i kod Hrvata po sjevernom Jadranu, a kod nekih kajkavaca *Božićno navečerje* naziv je za Badnjak (Gavazzi, 1991: 128-129). Badnjak je naziv za drvo *badnjak*, a u Barbarićima kod Čitluka badnjakom je nazivan onaj koji je nosio badnjak.“[28]

Dijeli se na „Badnje jutro i dan i Badnju noć.“[29] Karakteristične osobine Badnjeg dana i jutra su:

> „(…) djeca – jutarnji čestitari (kvočke, položaj, badnjičari); obredi, običaji i divinacije vezane uz drvo badnjak; post i priprava hrane za Božić; pravljenje božićne svijeće; gobinjanje (kićenje)[30] zelenilom, najčešće bršljanovim, maslinovim i lovorovim grančicama: domova, štala, dvorova, njiva, voćnjaka, maslinika, vrtova, pčelinjaka, badnjaka, groblja; koledanje i veselanje; blagoslov ovaca; glorijani; škropljenje blagoslovljenom vodom: ukućana, domova, štala, stoke, dvorova, njiva, voćnjaka, maslinika, vrtova, pčelinjaka, badnjaka; divinacije.“[31]

Dječji ophodi imaju „simpatički, panspermijski i socijalni karakter.“[32] Obredi koji su vezani uz badnjak kao drvo su *gobinjanje* grančicama bršljana, masline ili lovora. Time su se ukrašavali i domovi, štale, dvorovi, njive, voćnjaci, maslinici, vrtovi, pčelinjaci, groblja, a imaju panspermijski i apotropejski karakter.[33] Gobinjanje je isto tako praćeno i „veselarskim pjesmama.“[34] U obredima badnjaka sudjelovali su svi članovi obitelji, a negdje i zajednica u

[27] Marko Dragić, *Badnje jutro i dan u hrvatskoj tradicijskoj kulturi*, Croatica et Slavica Iadertina, 10 (2), Odjel za kroatistiku i slavistiku, Sveučilišta u Zadru, Zadar, 2014., str. 399.
[28] Marko Dragić, *Badnja noć u folkloristici Hrvata,* Croatica et Slavica Iadertina 6 Odjel za kroatistiku i slavistiku, Sveučilišta u Zadru, Zadar, 2010., str. 229-230.
[29] Marko Dragić, *Badnje jutro i dan u hrvatskoj tradicijskoj kulturi*, Croatica et Slavica Iadertina, 10 (2), Odjel za kroatistiku i slavistiku, Sveučilišta u Zadru, Zadar, 2014., str. 399.
[30] „U ruskom jeziku gobina je naziv za obilje, bogatstvo, žetvu. U staro-bugarskom gobino znači obilje, izobilje, pretek. U staro-crkveno-slavenskom gobino je naziv za poljske plodove, prinose. U hrvatskom i srpskom jeziku gobino je sinonim i za pljevu.“ Marko Dragić, *Badnje gobinjanje i kićenje u kulturnoj baštini Hrvata*, Bosna franciscana, XXI, 39, Franjevačka teologija, Sarajevo, 2013., str. 64.
[31] Marko Dragić, *Badnje jutro i dan u hrvatskoj tradicijskoj kulturi*, Croatica et Slavica Iadertina, 10 (2), Odjel za kroatistiku i slavistiku, Sveučilišta u Zadru, Zadar, 2014., str. 399.
[32] Ibid, str. 432.
[33] Ibid, str. 433.
[34] Ibid.

cijelosti.[35] Ukrasima koji su se stavljali na božićna peciva i kruhove „magijski se priziva plodna nastupajuća godina.“[36] Nekoć su vjernici na Badnjak i postili.[37] Vjerskog karaktera uz post su još: „molitve, *glorijani*, škropljenje blagoslovljenom vodom: ukućana, domova, štala, stoke, dvorova, njiva, voćnjaka, maslinika, vrtova, pčelinjaka, badnjaka. Blagoslov ovaca sadrži apotropejski i vjerski karakter. Badnje koledanje u novije je vrijeme poprimilo humanitarni karakter.“[38] Svi ovi obredi, a pogotovo oni vezani uz badnjak (drvo) „zrcale pretkršćansku i kršćansku tradicijsku kulturu. Premda su obredi, običaji i ophodi vezani uz badnjake iznimno raznovrsni, karakter im je istovjetan, a označava ga radost i veselje zbog dolaska Spasitelja i Otkupitelja svijeta.“[39] Nadalje, „ugljevlju i pepelu od badnjaka narod pripisuje apotropejske značajke. Obred posipanja žitom ima panspermijski karakter.“[40] Ponegdje nema više obreda u kojima se pali badnjak, a negdje je to još od kraja devetnaestog stoljeća promijenjeno u to da se badnjaci lože u peći i kamine. Bitno je napomenuti i da postoje velike sličnosti običaja i obreda vezanih uz drva badnjake kod pravoslavaca i katolika.[41]

U Imotskoj se krajini običavalo kititi bršljanom što je služilo za zaštitu od vještica.[42] Na Badnjak, u Zagvozdu bi se uklonila sva *komaštra*, stavila bi se na žrvanj, „a iznad svih otvora u kući *zadio bi se bršćan*.“[43] U Imotskom je tradicija da, prije nego što dođe večera, domaćica svu djecu škropi vodom koja je *kršćena*, a isto tako i sve domove i okolo. Tad moli i Vjerovanje, a ostala djeca prihvaćaju tu molitvu. Međutim, po povratku domaćice u kuću, domaćin moli svečanije i dulje molitve, s tim da se prvo moli za pokojne. U Medolovcu su se na Badnjak bršćanom kitile kuće i škropile vodom koja je prethodno krštena. Molilo se ispred kuće i u pojati s obzirom na to da su tamo bile *živine*. To se radilo kako bi se spriječilo da vile dođu u dom.[44] U Glavini Donjoj arhaični običaj bio je da onaj čovjek koji je najstariji u *plemenu* bude taj koji će unositi badnjake u sve domove određenog zaseoka.[45] U Glavini Donjoj, domaćica bi donijela slamu u vreći i onda bi ju prostrla po kuhinji i to je tako ostajalo dok ne bi prošla Nova godina. Domaćica bi tad svaku prostoriju u domu poškropila svetom vodom i izmolila molitvu

[35] Ibid.
[36] Ibid.
[37] Ibid.
[38] Ibid.
[39] Marko Dragić, *Drvo badnjak u kršćanskoj tradicijskoj kulturi,* Crkva u svijetu, 43 (1), Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Splitu, Split, 2008, str. 88-89.
[40] Ibid, str. 89.
[41] Ibid.
[42] Marko Dragić, *Badnje jutro i dan u hrvatskoj tradicijskoj kulturi*, Croatica et Slavica Iadertina, 10 (2), Odjel za kroatistiku i slavistiku, Sveučilišta u Zadru, Zadar, 2014., str. 419.
[43] Ibid, str. 420.
[44] Ibid, str. 430.
[45] Ibid, str. 233.

Vjerovanja.[46] Također, svijeće su se gasile komadom božićnog kruha u: „poljičkom, vrgorskom, imotskom, neumskom, ramskom, duvanjskom kraju.“[47] U Poljicima bi se pravile svijeće, i to tri, a pravile bi se iz jednog komada. Paljenjem svijeća počelo bi se moliti prije objeda.[48] Svijeće su se na kraju gasile vinom i kruhom tako što bi se „okrugli komad kruha“[49] umočio u vino za svaku pojedinačnu svijeću i tako da na svaku padne po kap koja bi ju ugasila.[50]

U Zagvozdu je bio običaj da otac u vatru stavi badnjake tako da veća dva stavi sa strane, a manji stavi u sredinu. Također se vjerovalo da biti toliko blagoslova koliko bude potrajao badnjak.[51] U Medovdolcu bi se na Badnjak badnjaci stavljali na komin na vatru, a *starišina* doma bi ih polijevao vinom „blagoslovio *kršćenom* vodom.“[52] Slijedilo bi to da se svi *prikrste* i da izmole *Virovanje* i *Očinaše* za pokojne, za mir i blagoslov. Svete su se pjesme isto tako pjevale.[53] Bitno je istaknuti i da je u nekim dijelovima Imotske krajine badnjake unosio i najstariji sin kuće ako je starješina bio nemoćan i star.[54] Prvi badnjak stavljao se „na desnu stranu vatre, a najstariji bi sin opalio iz kubure.“[55] Drugi se stavljao na lijevu stranu, a onda bi drugi najstariji sin opalio iz druge manje puške. Treći se badnjak stavljao na sredinu, a onda bi se opalilo i iz džeparice.[56]

> „Obično na badnji dan se donese u kuću slama, i stavi se po podu tako da se tu djeca valjaju, i usput se kiti jelka. A navečer prije ponoći se ide u crkvu na tu ponoćku, a kad se vrate kući jedu se kolači jer se taj cili dan, na badnji dan, nije ništa jelo u stvari, samo ono posno, tako da je svima to vrlo rado došlo.“[57]

2.3. Božić

[46] Ibid, str. 237.
[47] Ibid, str. 242.
[48] Ibid.
[49] Ibid.
[50] Ibid.
[51] Marko Dragić, *Drvo badnjak u kršćanskoj tradicijskoj kulturi,* Crkva u svijetu, 43 (1), Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Splitu, Split, 2008, str. 73.
[52] Ibid.
[53] Ibid.
[54] Ibid, str. 83.
[55] Ibid.
[56] Ibid.
[57]Kazala mi je moja baka Marija Štrljić (djevojačko prezime Jurić), rođena 1945. u Imotskom. Prebivalište: Split. Snimljeno: u Splitu, 29. i 30. svibnja 2019.

Božić je u kršćanskoj tradiciji najradosniji „dan kada se slavi rođenje Isusa, a svoje korijene nalazi u rimskoj antici. Već je rimski car Aurelijan 25. prosinca proglasio *dies natalis solis invicti.*“[58]

U Splitu se običavalo ići na *jutarnju* (misu) tu su ljudi slušali božićnu misu. Kad bi se vratili kući, čekao bi ih pripremljen objed koji se sastojao samo od domaćih proizvoda – „suhe smokve, suho grožđe, mendule (bademi), orasi, pršurate (kvasni kolačići prženi u mnogo ulja), prošek te slatka i šćeta (gorkasta) rakija.“[59] Rana božićna misa ponegdje se zvala i *pastirica*. Postojao je i još jedan stariji običaj gdje bi se na Božić *darivalo vodu*, posebice zdenac, u što bi se bacilo žito, jabuku ili nešto drugo od božićne hrane.[60]

Za razliku od hrane na Badnjak, one na *božićnom stolu* ima mnogo više, a pun je pečenki i peciva koja su klasična božićna. Najčešće se blaguje *pečena tuka* ili neko drugo pečenje, a na kraju dolaze kolači.[61] Kad bi se kupile tuke, hranile bi se na silu (*šopale*) kašom od kukuruza u koju bi se isto ubacila i „zrna oraha da se dobije posebna aroma.“[62] Uz pečenje su se na stolu još mogle naći i *sarme* ili *arambašići*, uz suho meso i kobasice.[63] „*Božićna peciva* spravljaju se od čistog pšeničnog brašna, kružnog su oblika s likovima na sebi. Jedu se na Badnju večer. Nazivaju se *božićnjak, božićnica, česnica, badnjak, badnjača, koleda, koladek, križnica, krsnica, luk, ljetnica, litnjak* i dr.“[64]

„Kućne jaslice (*betlehem/ betlem*) do druge polovice 20. stoljeća uglavnom su se izrađivale kod kuće za vlastite potrebe. U prvoj polovici 20. stoljeća počinju se širiti kupovne jaslice masovne proizvodnje.“[65]

Također je bitno istaknuti da se u božićnom razdoblju često i ukrašava zelenilom čime se naglašava snaga koju ta boja sadrži kad je neplodno razdoblje godine te da se ta ista snaga prenosi na okolinu. Zelenilo isto tako ima i apotropejsku ulogu, odnosno ulogu odbijanja zlih sila. Međutim, ova značenja danas su nažalost većinski zaboravljena pa prevladava ukrasni značaj boje.[66]

[58] Braica, Silvio, Božićni običaji. Ethnologica Dalmatica, Split, 2004, str. 6.
[59] Ibid, str. 15.
[60] Ibid.
[61] Ibid, str. 19.
[62] Ibid.
[63] Ibid.
[64] Ibid.
[65] Vojnović Traživuk, Branka, Jedan etnološki pogled na Božić, Ethnologica Dalmatica 26, Split, 2019, str. 11.
[66] Ibid, str. 12-13.

Božićna svijeća u hrvatskoj duhovnoj baštini zauzima i smatra se svetinjom u kući.[67] Kod Hrvata je u prošlosti najčešće bio slučaj da se pali po jedna svijeća.[68] Rijetko bi se palile „dvije svijeće, od kojih je jedna bila za pokojne, a druga za žive. U Slavoniji, Srijemu, Vojvodini, Bosni i Hercegovini, te ponegdje u Dalmaciji palile su se tri svijeće, odnosno trostruko izrađena voštana svijeća.“[69] Svijeće bi se povezivale trobojnicom Hrvatske ili bi svaka imala po jednu od tri boje.[70] „I u imotskom području se cijeli aranžman načinjen od božićne svijeće umetnute u varićak s pšenicom, koji je bio okružen s tri prstenasta kolača, također ukrašavao zelenilom.“[71]

> „A jutro na Božić se gledaju darovi, ali to nisu bili darovi ko danas, nego bi to bila naranča, orasi, i kojekakvi slični slatkiši. Ako je bila cura u kući, onda bi se ona rano digla i spremila i išla u selo kod rodbine, tobože da njima čestita, a prvog momka kojeg bi srela kroz selo dok je išla tamo di se uputila – to je bilo, kao, znak da će se za njega i udati. Al tu je bilo i dogovaranja s njim ranije. A na svetu Katu prije toga se posijala pšenica koja bi za Božić otprilike bila desetak – petnaest centimetara, i ona bi se podvezala sa trobojnicom, i neko je ima, nabavio negdje, kupio, a neko je sam ispleo od konca, tu trobojnicu – crven, bil i plavi, i onda bi se stavila svijeća na sri stola, i onda bi najstariji član u kući, poslije molitve, umočio komadić kruha u vino i sa tim ugasio tu svijeću, i onda se tek moglo početi jesti.“[72]

2.4. Sveti Stjepan Prvomučenik

„Štovanje sv. Stjepana prvomučenika u hrvatskoj kulturnoj baštini ogleda se u crkvama, kapelicama, župama i drugim institucijama posvećenim tome svecu te hodočašćima, odlascima na svetu misu, zavjetima, molitvama i pjesmama.“[73] Uz ovaj blagdan, koji se inače obilježava 26. prosinca, vežu se mnoge narodne tradicije i običaji. Kod Hrvata često je uzimanje blagdana

[67] Dragić, Marko. *Svijeća u kulturnoj baštini Hrvata,* Crkva u svijetu 45 (4), Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Splitu, Split, 2010., str. 468.
[68] Ibid, str. 470.
[69] Ibid, str. 470-471.
[70] Ibid, str. 471.
[71] Vojnović Traživuk, Branka, Jedan etnološki pogled na Božić, Ethnologica Dalmatica 26, Split, 2019, str. 13.
[72] Kazala mi je moja baka Marija Štrljić (djevojačko prezime Jurić), rođena 1945. u Imotskom. Prebivalište: Split. Snimljeno: u Splitu, 29. i 30. svibnja 2019.
[73] Dragić, Marko. *Sveti Stjepan prvomučenik u hrvatskoj kulturnoj baštini*, Ethnologica Dalmatica 27 (1). Etnografski muzej Split, 2020., str. 39.

sv. Stjepana za brgulju (feštu, fjeru, krsnu slavu).[74] Dakle, ovaj blagdan smatra se iznimno bogatim. Na ovaj dan pali se i svijeća za mrtve, u kočijama s konjima se hodočasti svećevoj crkvi, svećenici blagoslivlju konje i njihovu hranu, potom imamo i utrke s konjima. Također, djevojke i mladići iskazuju simpatije jedni prema drugima. Zanimljivo je i kako se negdje vjerovalo i to da će se mladić oženiti za onu djevojku zajedno s kojom šeta kroz narod.[75] Bilo je slučajeva i „umicanja djevojaka."[76] „Blagdan prate čestitarski ophodi koledara, veselara, kešketara i drugi. Zetovi sa svojim suprugama posjećuju i darivaju punca i punicu."[77]

2.5. Sveti Ivan evanđelist

Oni od najstarijih svetačkih kalendara sadrže nekolicinu blagdana svetaca koji stižu neposredno nakon Božića, a u srednjem su se vijeku nazivali „*comites Christi* (Kristovi pratioci)."[78] Uz svetog Stjepana i Nevinu dječicu, tu je i sveti Ivan evanđelist koji se obilježava 27. prosinca.[79]

Blagdan svetog Ivana evanđelista zapovjedni je blagdan, a običaji i tradicije vezane za *Ivanjdan* slične su kao i one za dan svetog Stjepana: „ide se na svetu misu, pije se rakija onih koji su već ranije dogovorili svoje vjenčanje, ide se u *pode*. Na sv. Ivana bio je običaj da roditelji mlade odlaze kod mladoženjinih roditelja u posjet."[80] Taj dan (kao i na *Stipanjdan*) ljudi su išli i na misu pa nakon toga na dernek, a tu bi djevojke i momci šetali i *zamirali* se. Na dernecima se često i saznavalo tko će biti vjenčan do poklada.[81]

2.6. Nevina dječica

U radu se govori o Herodu Askalonitu koji je zapovjedio i da se sklone u Egipat. Tako je Isus Krist spašen.

U znak sjećanja kada je je Herod Askalonit zapovjedio da se pobiju svi dječaci od dvije godine do jednoga dana života, misleći da će tako ubiti novorođenoga kralja Isusa Krista.

[74] Ibid.
[75] Ibid, str. 79.
[76] Ibid.
[77] Ibid.
[78] Kelava, Josipa. Božićno razdoblje u tradicijskoj baštini posuškoga kraja. Croatica et Slavica Iadertina, 13 (1). Zadar: Odjel za kroatistiku i slavistiku, Sveučilišta u Zadru. 2018., str. 163.
[79] Ibid.
[80] Ibid, str. 165.
[81] Ibid, str. 169.

„Međutim anđeo se u snu javio sv. Josipu i rekao mu da uzme Isusa i majku njegovu na taj događaj od 5. stoljeća svetkuju se Sveta Nevina dječica. Taj spomendan narod najčešće naziva Mladinci, Mladenci. Katolička crkva taj spomendan svetkuje treći dan od Božića.“[82]

Na blagdan Nevine dječice (28. prosinca) Crkva se prisjeća sve one djece, odnosno dječaka, koji su umrli radi Heroda koji je htio otkloniti prijetnju svom prijestolju. U sjećanju na ta zbivanja, majke običavaju šibati svoje sinove i kćeri, a potom im daruju najčešće orahe.[83] Djeca bi na taj dan obilazila domove i pozdravljala ljude riječima: „Na zdravlje vam došla nevina dica,“[84] domaćice bi ih onda darivale lješnjacima, orasima, jabukama, kolačima.[85]

2.7. Silvestrovo

Silvestrovo je spomendan na sv. Silvestra. Slavi se 31. prosinca. U kulturnoj baštini Hrvata Silvestrovo „prate vjerski običaji i obredi, molitve, mise zahvalnice, maskirani ophodi, krjesovi, apotropejski obredi, koledarski ophodi, proricanja,“[86] a obilježava se 31. prosinca.

U Slivnu su na Staru godinu ljudi palili male badnjake „jer se Nova godina još zvala Mali Božić.“ Po tradiciji to je simbol veze između Boga i čovjeka, a tako se i Stara godina veže s Novom.[87] Prije bi se ljudi u Slivnu „okupili u dimnu *kužinu* uz vatru,“[88] oko osam sati navečer. Tu bi se svi grijali, a došli bi prijatelji, kumovi, susjedi.[89] „Popila bi se *koja kapljica* pa bi se pričale priče, smijali bi se, pjevali, šalili. Bilo bi veselo. Bacila bi se koja *bržolica* na gradele. Neki bi se napili i tu zaspali.“[90]

2.8. Sveta Tri kralja

Za hrvatsku tradiciju svakako je značajan blagdan Sveta tri kralja (6. siječnja), a raznoliki običaji i obredi izvodili su se uoči tog dana i na sam blagdan. S obzirom na to da neki

[82] Marko Dragić, Sveta nevina dječica u hagiografiji i hrvatskoj kulturnoj antropologiji. Ethnologica Dalmatica 28. Split, 2021., 51.
[83] Dragić, Marko. Poetika i povijest hrvatske usmene književnosti. Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu, Split, 2008., str. 169.
[84] Kelava, Josipa. Božićno razdoblje u tradicijskoj baštini posuškoga kraja. Croatica et Slavica Iadertina, 13 (1). Zadar: Odjel za kroatistiku i slavistiku, Sveučilišta u Zadru. 2018. 157-171., str. 148.
[85] Ibid.
[86] Marko Dragić, *Silvestrovo u hrvatskoj tradicijskoj kulturi,* Crkva u svijetu, Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Splitu, 50 (2), Split, 2015, str. 304.
[87] Ibid, str. 312.
[88] Ibid, str. 321.
[89] Ibid.
[90] Ibid.

obredi ponavljaju na više blagdana, tako su ljudi i na Sv. tri kralja palili svijeće isto kao na Novu godinu, Božić i Badnjak. Ista su se peciva objedovala, iste su se molitve molile, iste su se pjesme recitirale/pjevale, i sl.[91] „Sveta tri kralja, ili Bogojavljenje, ili Vodokršće predstavljaju završetak božićnih blagdana. Nekada se taj blagdan zvao Tri mudraca od istoka.“[92]

Znak da je gotovo s božićnim blagdanima bio je taj kad drvo badnjak dogori i to upravo na Tri kralja. Tad se i božićno drvo također iznosi iz kuće. Božićni blagdani konkretno završavaju blagoslovom vode na dan Sv. tri kralja.[93] Karakteristike Sv. tri kralja su sljedeće: „blagoslov vode; škropljenje blagoslovljenom vodom; usmene lirske pjesme (vjerske i svjetovne); maskirani ophodi zvjezdara i koledara; blagoslov kuća i apotropejski obredi.“[94]

2.9. Pokladi

„U Imotskoj krajini prvi četvrtak pred poklade zvao se *vlastovski*, a drugi *tusti četvrtak*. U Pokladnu nedjelju dolazile su *odive* u rod, a svaka je kuća na taj dan morala imati uščipaka.“[95]

Baba i *did* bili su obavezni sudionici poklada, odnosno mačkara, a njihov predvodnik rekao bi *didu* i *babi*: „*da nešto rade ka tamo, da ovi znaju za šta su jih darovali. Did bi skoči na nju i ka da ono, znaš... ka, za igru... pa bi se svi smijali*.“[96] Večernjim mačkarima najdraže je bilo dolaziti u kuće u kojima je bilo djevojaka, a običaj je bio „*uvatiti jadnu curu pa bi je cilu izdrpali*. Sutradan su se hvalili da su *tu i tu izdrpali*.“[97]

U Donjem Prološcu postoji još i danas domaćinova izreka za gosta koji je dosadan: „*K'o da su mu bile komaštre zavezane.*“[98] Ta izreka nastala je od vjerovanja da se vještica može uhvatiti:

[91] Marko Dragić, *Sveta tri kralja u hrvatskoj tradiciji,* Crkva u svijetu 42 (1). Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Splitu, Split, 2007., str. 97-98.
[92] Ibid, str. 98.
[93] Ibid.
[94] Ibid.
[95] Dragić, Marko. *Velike poklade u folkloristici Hrvata,* Croatica et Slavica Iadertina, 8 (1), Odjel za kroatistiku i slavistiku, Sveučilišta u Zadru, Zadar, 2012., str. 157.
[96] Ibid, str. 164.
[97] Ibid.
[98] Ibid, str. 183.

„Kad ti uđe žena u kuću za koju sumnjaš da je vištica, zaveži komaštre. Ona neće izać iz kuće doh ih ne odvežeš. Vištice iz sela mogu se vidit na pragu kužine, na Poklade uvečer, ako vazmenu večeru ne okušaš i ne staviš je na prag. Koje žene tada dođu blizu praga kužine su vještice.“[99]

Na „Pokladni utorak“[100] u Novim Selima starješina doma usjekao bi grana „Rašeljkova drva,“[101] potom bi ih donio kući i palio. To je služilo za zaštitu žena u kući, kako ne bi „otišle u vještice.“[102] Tad je u narodu bilo vjerovanje da se vještice okupljaju na Biokovu te da bi se sastajale pod jednim stablom oraha i mazale nekim mastima.[103] Vjerovali su da je to bio njihov „obred“ sređivanja pred odlazak u sela u haranje.[104] Kad bi u selu nekad došlo do svađe među ženom i nekim drugim, običavalo se onda ženi reći: „'Al' si sinoć na Bijakovi bila?!'“[105]

2.10. Cvjetnica

„Cvjetnica ili Nedjelja Muke Gospodnje je kršćanska svetkovina koja se slavi u nedjelju prije Uskrsa i uvod je u Veliki tjedan. Na taj dan se slavi Isusov mesijanski ulazak u Jeruzalem u dane prije Pashe, opisan u sva četiri Evanđelja.“[106]

U hrvatskoj se tradiciji Cvjetnica naziva: „Cvitna nedilja, Palmenica (na pr. Šolta), Neđeja od póme (Dubrovačka Župa), Palmina nedija (Trogir)“[107], a karakteriziraju je: „umivanje u cvjetnoj vodi, blagoslov maslinovih ili palminih grančica, procesija s blagoslovljenim grančicama, misa na kojoj se pučkim napjevom pjeva Muka.“[108] Popodne bi počinjalo „četrdesetosatno klanjanje ili kvarantore.“[109]

U Imotskoj krajini od naziva se najčešće koristi Cvitnica s obzirom na to da asocira na cvijeće i na onda kad se blagoslivlja cvijeće u crkvi. U subotu bi djeca običavala brati cvijeće tako da bi se na Cvjetnicu mogla umivati u vodi s tim cvijećem. Bio je isto tako i običaj otkinuti pet, šest maslinovih grančica i nositi ih na blagoslov taj dan. Djevojke su često običavale uzeti granu ili grančicu jelice.[110] Poslije blagoslova ljudi su grančice nosili kućama te bi ih često

[99] Ibid.
[100] Ibid, str. 184.
[101] Ibid.
[102] Ibid.
[103] Ibid.
[104] Ibid, str. 184-185.
[105] Ibid, str. 185.
[106] Marko Dragić, *Veliki tjedan u crkveno-pučkoj baštini šibenskoga zaleđa*, Titius, 8, Filozofski fakultet Split, Split, 2015., str. 156.
[107] Ibid, str. 157.
[108] Ibid.
[109] Ibid.
[110] Asturić, Marina, *Veliki tjedan u bročansko-stonskoj kulturnoj baštini,* Ethnologica Dalmatica, 26 (1). Split, 2019., 72.

zataknuli za gredu (uglavnom u potkrovlju) da im služe za zaštitu od „zlih vremena“[111], a ponajviše za vrijeme nevremena i oluja.

2.11. Veliki četvrtak

Veliki četvrtak, koji je ujedno i posljednji korizmeni dan, dan je „Isusove posljednje večere jer tada posljednji put jede i pije sa svojim učenicima kao spomen na svoju tijelo i na svoju krv.“[112]

U nekim područjima se uz Veliki petak ili Veliki četvrtak veže „tradicionalno bojanje (ili penganje) jaja.“[113] U Runovićima i Zmijavcima ljudi bi bili počašćeni kad bi netko od njih bio izabran za „nositi križ na inkantu ili dražbu.“[114] Bio je običaj okupiti se na Veliki četvrtak u sumrak i onda bi oni zavjetovani morali „nositi križ u procesiji na Veliki petak.“[115] Uvijek bi se dogodilo to da ima puno onih koji bi to željeli pa je dogovoreno da će nositi križ onaj koji crkvi da lemuzine više od ostalih.[116] To se zove dražba jer bi svećenik pitao one koji žele nositi križ koliko su spremni dati crkvi „i ako se nitko ne javi od posljednjeg najvećeg iznosa, onda toj posljednjoj osobi ide počast nošenja križa.“[117] Ta se osoba onda morala ispovijediti i pričestiti, a isto tako i hodati bosa tokom procesije s križem. Ovaj način određivanja osobe koja će nositi križ smislio je tadašnji župnik jer bi se ljudi nekad zakrvili oko toga. Također, postojale su razlike u cijeni Zmijavačkog i Runovićkog križa.[118]

„Ovo je moja mama pivala kad je bila mlada čuvala ovce sa svojim kolegicama, i to na Veliki Četvrtak ne bi cili dan čuvale ovce, nego bi malo ranije išle i da se mogu spremit za ić u crkvu, i onda bi usput to pivale:

'Dušica grišna,

bud uvrik kitna,

kada budeš putovati

[111] Ibid.
[112] Ibid, str. 74.
[113] Ibid, str. 77.
[114] Ibid.
[115] Ibid.
[116] Ibid.
[117] Ibid.
[118] Ibid.

dugin putin tisnin klancin

susrest će te duh nečisti,

pitat će te duh nečisti:

il si moja il Božja?

nisan tvoja već Božja

Bogu sam se obećala

na blag danak,

na Veliki Četvrtak"[119]

2.12. Veliki Petak

Veliki petak je, u kršćanstvu, spomen na dan Isusove smrti i muke, a tog dana nema misnog slavlja. Također, na oltaru se ne nalaze križ, svijećnjak, cvijeće i oltarnik. Ovaj dan je isto tako vrhunac pokore, a mnogi poste ne pijući i ne jedući ništa. U Hercegovini se post naziva *sušenjem*. Taj dan svatko za sebe moli 33 Isusove krunice te ljudi odlaze u crkve, a potom dolaze obredi.[120] Na taj dan težaci siju biljke, a svatko popije vino u umjerenoj količini dok vjeruju da se to isto vino „pretvara u krv"[121] s obzirom na to da vino simbolizira Isusovu krv i muku. U narodu je i vjerovanje da bi bilo dobro onom koga boli da „opere glavu"[122] na taj dan, s tim da se mora zavjetovati da u sljedećoj godini neće oprati glavu na nijedan petak.

2.13. Velika subota

Velika subota dan je „Isusova počinka u grobu."[123] Taj dan vazmenim bdijenjem prelazi u Kristovo uskrsnuće. U narodu je, nasreću, sačuvano mnoštvo pjesama, molitava i sl. Još od srednjeg vijeka do danas sačuvano je više varijacija molitve „Tri Marije hojahu." Od pjesama

[119] Kazala mi je moja baka Marija Štrljić (djevojačko prezime Jurić), rođena 1945. u Imotskom. Prebivalište: Split. Snimljeno: u Splitu, 29. i 30. svibnja 2019.
[120] Ibid, str. 86.
[121] Ibid.
[122] Ibid.
[123] Ibid, str. 96.

je to „Pošetale tri divice.“[124] Ovaj dan još se naziva i Bijelom subotom jer se tad moralo dobro čistiti, prati i umivati.[125]

Na Veliku subotu varila su se i bojala jaja, žene su pravile pogaču i uštipke, a odrasli bi djeci „posipali šećer po 'siniji' da se slade.“[126] Djevojke bi sređivale dvorišta i kuće. Domaćica bi spremala objed za Uskrs, a tu je obvezno bila *posvetalica*.[127] „To je kruščić veličine današnje lepinje, a pekao bi se pod sačem i premazao bi se jajetom da se ukrasi i time bi se svi pričestili ujutro. To je pogača ukrašena križem ili s više križića.“[128] Nosila se na bdijenje te ju se posvećivalo uz ostalu hranu – jaja, voće, sir, meso – i to se jelo prije ičeg drugog, odmah na Uskrs ujutro.[129] Također, „nije se smjelo rasipati. Ako bi bilo mrvica, one bi se bacale u vatru.“[130] U subotu navečer, majka bi skuhala jaja pa bi ih, nakon što se ohlade, povadila. Nakon toga stavljala bi ih u lug jer se tad vjerovalo jaja na taj način postanu tvrđa. Navečer bi manja djeca šetala po selu od doma do doma, a domaćice bi dijelile svakom djetetu jaja. Na taj način, u kućama u kojima je bilo dosta djece nakupilo bi se puno i jaja.[131]

2.14. Uskrs

„Uskrs je najveći kršćanski blagdan jer je Isus Krist svojim uskrsnućem spasio i otkupio Svijet. Prvotno se Uskrs slavio svake nedjelje, a od 2. stoljeća slavi se jedanput godišnje nakon prvog proljetnog punog mjeseca, između 21. ožujka i 25. travnja“[132], a potječe od židovskog blagdana Pashe.[133]

U Hrvata Uskrs karakteriziraju mnogi stari narodni običaji. Tad svatko želi biti u najljepšoj robi.[134] Neka od tradicionalnih događanja na Uskrs su jutarnja uskrsna misa u šest sati, a onda i blagoslivljanje jela, najstarija od djevojaka iz svakog doma „nosila bi na glavi veliku bijelu kohu u kojoj je bila: bublija, nekoliko jaja, malo soli i malo sira“[135], palilo se svijeće i molilo prije uskršnjeg doručka. Što se tiče (blagoslovljene) hrane na Uskrs, nijedna se

[124] Ibid.
[125] Ibid, str. 98.
[126] Ibid, str. 99.
[127] Ibid.
[128] Ibid, str. 99-100.
[129] Ibid, str. 100.
[130] Ibid.
[131] Ibid.
[132] Marko Dragić, *Veliki tjedan u crkveno-pučkoj baštini šibenskoga zaleđa*, Titius, 8, Filozofski fakultet Split, Split, 2015., str. 176.
[133] Ibid.
[134] Ibid, str. 177.
[135] Ibid.

mrvica nije smjela ostaviti i baciti pa čak ni davati životinjama, već bi se mrvice trebale pažljivo pokupiti i baciti.[136]

Nakon objeda, mladi se vesele pjevajući i igrajući.[137] Uglavnom je bio običaj da momak pisanicu da curi koja mu se sviđa, a na tim pisanicama bila bi i poruka, npr., „Ovo se jaje za poljubac daje."[138] Pisanice su se općenito međusobno darivale, a vjerojatno najomiljenija od igara bila je tucanje pisanicama čiji je cilj bio razbiti suparnikovo jaje.[139] Pobjednik igre mogao je zadržati „protivnikovu pisanicu."[140]

2.15. Sveti Juraj

U kršćanstvu jedan od najštovanijih blagdana i svetaca je sveti Juraj (23. travnja). Dakle, njegov je kult u velikoj mjeri raširen u kulturnoj baštini Hrvatske.[141] „Uz svetoga Juru vežu se muslimanski ophodi, običaji i vjerovanja, i proricanja, primjerice, u Bosni i Hercegovini i Srbiji. Romi posebno slave Đurđevdan."[142]

U Podbablju je još živa legenda po kojoj je kip svetog Jure nošen u Podgoru s *Bijakove*.[143] „Međutim, kip bi ujutro opet osvanuo na najvišem vrhu Biokova. Stoga su u čast svetoga Jure sagradili kapelu na Biokovu jer, kažu ljudi, on je to mjesto sam sebi odabrao."[144] Krajem četvrtog mjeseca bude snijega pa tad ljudi ne mogu hodočastiti svetom Juri. Radi toga, na hodočašće se umjesto toga ide u sedmom mjesecu.[145]

Mladići i djevojke (od 13 do 16 godina) su se na Dan svetog Josipa križićali.[146] U Imotskoj krajini na rukama tamošnjih starica još se uvijek može primijetiti „jedan veći ili više manjih križića."[147] Oni su tu ostali kao nešto što podsjeća na vrijeme osmanskog terora.[148] Tetoviralo se ovako: „oštrom iglom bi se bockala koža pa se u ranice ubrizgavala boja da se na koži trajno vidi križ – simbol krštene duše."[149] U Imotskoj krajini najviše se tetoviralo u vrijeme

[136] Ibid.
[137] Ibid.
[138] Ibid.
[139] Ibid.
[140] Ibid.
[141] Marko Dragić, *Sveti Juraj u tradicijskoj baštini Hrvata,* Croatica et Slavica Iadertina, 9 (1), Odjel za kroatistiku i slavistiku, Sveučilišta u Zadru, Zadar, 2013., str. 269.
[142] Ibid.
[143] Ibid, str. 293.
[144] Ibid.
[145] Ibid.
[146] Ibid, str. 303.
[147] Ibid.
[148] Ibid.
[149] Ibid.

provala od strane Turaka.[150] „Oni bi vršili razne zulume te bi, između ostalog, lovili kršćanske djevojke i žene te ih silovali.“[151] Način na koji se to nasilje sprječavalo bilo je upravo križićanjem tako da su kršćanske djevojke na sebi imale utetovirano više malih križića na rukama i nešto veći križ na prsima. Ako bi Turci na nekoj djevojki vidjeli spomenute križeve, ne bi ju se usudili dotaknuti s obzirom na to da bježe od križa.[152] „Čak su i majke svoje mlade kćeri tetovirale, i to obavezno na šaci jer je to bilo jedino uvijek vidljivo mjesto na koži, zbog običaja nošenja dugih rukava.“[153]

2.16. Sveti Marko Evanđelist

„Sveti Marko Evanđelist (Cirena, oko 10. – Aleksandrija, 25. travnja 68.) bio je od židovskoga roda levita. Štuju ga: Rimokatolička crkva, Pravoslavna crkva, Koptska crkva, istočne katoličke crkve, Luteranska crkva.“[154] Višestruki zaštitnik je i slavi se 25. travnja. U hrvatskoj kršćanskoj kulturi štovanje ovog sveca očituje se u: „legendama; katedralama i crkvama posvećenim tomu evanđelistu; toponimima; krematonimima; procesijama i blagoslovima polja, usjeva, vinograda; pučkim veseljima (kirbajima, dernecima); pomaganju sirotinji; kultnim svetištima; pučkim divinacijama i izrekama; krjesovima; usmenim lirskim pjesmama; molitvama.“[155]

Imotska tradicija je u početku 20. stoljeća bila ta je do podne blagdan na Sv. Marka, a od podne se počinje raditi.[156] Ujutro bude misa, a nakon nje „*blagoslov* cvijeća.“[157] Po jedna žena ili djevojka iz svakog doma bi ponijela nešto trave u torbi i onda bi svećenik na kraju mise tu travu „posebno blagoslovio.“[158] Blagoslovljenoj travi pridavana su apotropejska svojstva. Također se vjerovalo da ako padne kiša na Sv. Marka, da će godina biti dobra.[159] Potom se svakoj živini (*marvi*[160]) davalo po jednu šaku te trave.[161] Vjerovalo se: „da će sačuvati *živinu*

[150] Ibid.
[151] Ibid.
[152] Ibid.
[153] Ibid.
[154] Dragić, Marko. Sveti Marko evanđelist u kršćanskoj kulturnoj baštini Hrvata, Nova prisutnost: časopis za intelektualna i duhovna pitanja 14 (2), Zagreb, 2016., str. 259.
[155] Ibid.
[156] Ibid, str. 269.
[157] Ibid.
[158] Ibid.
[159] Ibid, str. 276.
[160] Ibid.
[161] Ibid, str. 269.

od bolesti, zmije i svakoga *nemila*.“[162] Govorilo se: „Ova trava čuva blago od bolesti i uroka.“[163] Obavljala su se „četiri blagoslova polja.“[164] U Vinjanima Donjim polja su se uvijek blagoslivljala, a svećenik je govorio ono što govori i danas: „Od munje, grada i tuče“, a narod je odgovarao: „Oslobodi nas Gospodine.“[165] Sv. Marko danas se slavi „u Podbablju, gdje mu je i crkva.“[166]

U Prološcu obred blagoslivljanja polja održavao se na određenom uzvišenju negdje u blizini crkve odakle se može vidjeti većina polja. Međutim, ukoliko bi bilo nevrijeme, svećenik bi obavio blagoslov u crkvi.[167] „U Prološcu bi toga dana procesija izašla na vrh Kokića glavice, odakle bi svećenik blagoslovio cijelo polje. Tog bi dana sve žene i cure skinule sa sebe zimsku crnu odjeću, a oblačile bi prvi put u godini bijele košulje.“[168] Nosile bi bijelo do struka i tako cijelo vrijeme do blagdana sv. Luke (18. listopada). U Prološkom Blatu nije se smjelo sijati kukuruz prije Sv. Marka.[169] Orači bi onda na taj dan krenuli jedan za drugim „niz polje tjerajući svatko svoju zapregu volova ili konja. Žurili bi da bace prvo zrno i zaoru.“[170]

U Imotskoj se krajini vjerovalo: „ako na Markovo padne malo kiše, makar da samo volu stopi rog, da će godina biti rodna. Isto se vjerovalo, primjerice: u Lokvičićima, Kamenmostu, Usori, Rami i dr.“[171]

2.17. Spasovo

„Uzašašće je kršćanski blagdan koji se slavi četrdesetog dana nakon Uskrsa, uvijek četvrtkom, a sjećanje je na Kristov uzlazak u nebo.“[172] Isus je Uzašašćem spasio cijelo čovječanstvo pa se zato ovaj blagdan naziva također i Spasovo.[173] Uzašašće karakteriziraju: „spasovski ophodi, zvani križari i križarice, koji se prvi put spominju početkom 17. stoljeća u Bakru. Procesije su počinjale u ranu zoru sa svrhom blagoslova polja, održavale su se

[162] Ibid, str. 276.
[163] Ibid, str. 269.
[164] Ibid.
[165] Ibid.
[166] Ibid.
[167] Ibid, str. 270.
[168] Ibid.
[169] Ibid.
[170] Ibid.
[171] Ibid, str. 275.
[172] Dragić, Marko. *Spasovo u hrvatskoj tradicijskoj baštini,* Crkva u svijetu, Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Splitu, 44 (3), Split, 2009., str. 305.
[173] Ibid.

ponedjeljkom, utorkom i srijedom uoči Uzašašća.“[174] Ti dani zvali su se Križevi dani. 1952. godine komunističke vlasti zabranile su procesije.[175]

Taj blagdan se u narodu smatra i „pastirskom svetkovinom“[176], a karakteriziraju ga pastirski običaji, obredi i svečanosti.[177] „Pastiri su na taj blagdan od svojih gazdarica dobivali obilje sira, jaja, mesa, pića i drugih namirnica. Tim darovima pastiri su u polju priređivali gozbu.“[178] Mladi u Slavoniji su nekoć taj blagdan proslavljali plesovima i veseljem.[179]

2.18. Duhovi

Na blagdane sv. Ivana, sv. Jure, sv. Filipa i Jakova, Duhove i sv. Ivana Krstitelja te kad bi bili sušni ljetni i proljetni dani i Hrvatskom zagorju i Slavoniji izvodile su se ladarske pjesme.[180]

Djevojke su izvodile „kraljičke pjesme“[181] o Duhovima, a „tim *pomičnim* blagdanom koji je pedeset dana nakon Uskrsa, završavaju se uskršnji blagdani.“[182]

U južnoj se Dalmaciji ovaj blagdan naziva *Rusalije*.[183]

U požeškom se kraju uz Duhove veže ophod *kraljica* ili *ljelja*.[184] „On nije vezan uz crkvene obrede, već je imao svrhu upoznavanja sela s mladim udavačama koje su se pojavljivale svečano obučene s cvjetnom kapom i sabljom u ruci kao kraljevi i s vijencem u kosi kao kraljice.“[185] One bi u svakom domu otpjevale određenu pjesmu s „pripjevom *ljeljo* i otplesale obrednu igru uz pratnju nekad jednog, a danas i više svirača (tamburaša) za što bi ih domaćini počastili i darovali.“[186] Ti ophodi imali su i praktičnu funkciju toga da te djevojke u svakoj od kuća u koje idu mogu vidjeti „buduće mladiće“[187] pa i svekrvu i svekra.[188]

U području Đakova najznamenitiji običaj je običaj *Ljelja* na Duhove, a posebice se njeguje u Gorjanima.[189] „Mlade djevojke izaberu među sebe jedne za *kraljeve*, a druge za

[174] Ibid.
[175] Ibid.
[176] Ibid.
[177] Ibid.
[178] Ibid, str. 324.
[179] Ibid, str. 305.
[180] Dragić, Marko, *Lada i Ljeljo u folkloristici Hrvata i slavenskom kontekstu,* Zbornik radova Filozofskoga fakulteta u Splitu, 5, Split, 2012., str. 45.
[181] Ibid, str. 55.
[182] Ibid.
[183] Ibid, str. 56.
[184] Ibid.
[185] Ibid.
[186] Ibid.
[187] Ibid.
[188] Ibid.
[189] Ibid, str. 57.

kraljice. *Kraljice* oblače svečane ženske nošnje, a *kraljevi* na glave stavljaju muške šešire koje ukrašavaju cvijećem, ogledalcima i trakama, a u rukama nose sablju.“[190] S djevojkama ide i nekolicina seoskih mladića („*prosjaka*“) s košarama u pohode, a oni su zaduženi za skupljanje darove koje seljani poklanjaju *ljeljama*.[191]

Nekoć bi se na „drugi dan Duhova“[192] otišlo u neko od susjednih sela „kićenim zaprežnim kolima“[193] i onda bi seljani izvodili običaj i tamo.[194] Ovaj se dio danas više ne izvodi najviše radi radnih obaveza koje budu ponedjeljkom.[195] Nažalost, „razlog izvođenja ovoga običaja, kao i mnogih drugih, zaboravljen je.“[196]

2.19. Sveti Antun Padovanski

Upravo je sv. Antun Padovanski zaštitnik Gornjih Vinjana. Postoji i crkva na Golom brigu koja je njemu posvećena. Tamošnji ljudi da će, ako se iz srca iskreno moli sv. Anti, molitva biti uslišena.[197] „Od svih svetaca i svetica Božjih, vjernici Imotske krajine najviše vole i časte Blaženu Djevicu Mariju, Isusovu majku. Poslije nje, najdraži im je sveti Ante. To je vidljivo iz prakse. Sveti Ante nosi rekord u crkvama, crkvicama, oltarima i kapelama.“[198] Na dan Sv. Ante (13. lipnja) „priređivalo se veliko slavlje koje su pohodili sumještani iz susjednih sela.“[199] Za tu proslavu, koju u narodu zovu „dernek sv. Ante“[200], pripreme bi trajale cijelih godinu dana.[201] Djevojke su za tu prigodu čuvale najsvečanije i najljepše odore jer se znalo da dolaze cure i momci iz susjednih mjesta. Plesalo se kolo tradicionalne koreografije koje se prenosilo iz generacije u generaciju, a plesom se odmjeravalo koja je od djevojaka najspretnija.[202] U Podbablju narod donosi „bijele ljiljane u crkvu i stavlja ih na postolje svečeva kipa“[203], a ljudi tiskaju ljiljane i kipu u naručje.[204] „Bili ljiljan i cvita o blagdanu svetoga Ante.“[205] U župi Podbablje „nalazi se kapelica sv. Ante u Drumu a usputne kapelice posvećene

[190] Ibid.
[191] Ibid.
[192] Ibid, str. 59.
[193] Ibid.
[194] Ibid.
[195] Ibid.
[196] Ibid.
[197] Dragić, Marko, *Štovanje sv. Antuna Padovanskoga u hrvatskoj crkveno-pučkoj baštini,* Ethnologica Dalmatica 25 (1), Etnografski muzej Split, 2018., str. 51.
[198] Ibid.
[199] Ibid, str. 51-52.
[200] Ibid, str. 52.
[201] Ibid.
[202] Ibid.
[203] Ibid.
[204] Ibid.
[205] Ibid.

sv. Anti nalaze se i u Jonjića te u Grubinama. Tradicionalno se hodočasti kapelici sv. Ante u Drumu.“[206]

Oni stariji iz Podbablja znali bi reći: „da se sa svetim Antom može nagoditi: zavjetovalo bi se na post: od trinaestoga šestog odbrojalo bi se unazad trinaest utoraka, a onda bi ti sv. Ante pomogao u onome za što ga se moli.“[207] Molila se krunica sv. Ante: „trinaest Očenaša, trinaest Zdravo Marija, trinaest Slava Ocu i jedno Vjerovanje.“[208] Vjerovalo se bi sv. Ante pomogao ako nešto izgubiš ili za što mu se utječeš.[209] Utorcima bi se postilo na vodi i kruhu ili bi se eventualno svarilo krumpira ili „zelja na ulje.“[210]

2.20. Sveti Ivan Krstitelj

„Sv. Ivan Krstitelj, prethodnik i krstitelj Isusov, iznimno se štuje u kršćanstvu. Ivan Krstitelj rodio se pola godine prije Isusa. U smislu folklornih običaja u Hrvata najbogatiji su Badnjak, blagdan sv. Jurja (23. travnja) i blagdan sv. Ivana Krstitelja (24. lipnja).“[211] U hrvatskoj kulturnoj baštini uz ovaj se blagdan vežu razne molitve, ivanjske pjesme, sajmovi, pučka veselja, svete mise, procesije, hodočašća, vjerovanja, divinacije, ophodi, običaji.[212] U Hrvata (a i Europi) tradicija je „paljenja ivanjskih vatri u sumrak uoči blagdana sv. Ivana Krstitelja.“[213] Običaj je da se djevojka i mladić „uzmu za ruke i preskaču vatru ivanjskoga krijesa, a vatru mladež preskače i pojedinačno.“[214] Taj običaj ima apotropejsku i lustrativnu funkciju, a uz krjesove, u Hrvatskoj „u ivanjske vatre spadaju i bakljari, mašalanje, lilanje.“[215]

Staro je vjerovanje da more, vještice i „druga demonska bića“[216] ne mogu djelovati dokle god gore ivanjske vatre i dokle god im je proširen dim.[217] Prije nego što sunce izađe, odvijaju se i „ophodi krijesovalja (krisnica, ladarica), hodanje po pepelu od ivanjskoga krijesa, umivanje i kupanje na vrelima, u rijekama i moru.“[218] Prije su se kapije, dvorišta, kuće kitile na ovaj blagdan, a djevojke i žene iznosile bi tkanine i odjeću u zoru da budu obasjane ivanjskim

[206] Ibid.
[207] Ibid, str. 53.
[208] Ibid.
[209] Ibid.
[210] Ibid.
[211] Dragić, Marko; Dragić, Helena, Sveti Ivan Krstitelj u hrvatskoj tradicijskoj baštini, *Croatica et Slavica Iadertina 15 (1).* Odjel za kroatistiku i slavistiku, Sveučilište u Zadru, Zadar, 2019., str. 275.
[212] Ibid.
[213] Ibid.
[214] Ibid.
[215] Ibid.
[216] Ibid.
[217] Ibid.
[218] Ibid.

zrakama i da ih tako „zaštite od moljaca.“[219] Uz Sv. Ivana Krstitelja vežu se i „ljubavne divinacije“[220] kao i one o tome „tko će od ukućana prvi umrijeti.“[221] U čast sv. Ivana vjernici se zavjetuju i poste, a na blagdan veliki broj hodočasti svetištima koja su posvećena sv. Ivanu te isto tako na koljenima „obilaze oko svetišta ili oko kipa sv. Ivana Krstitelja moleći za izlječenje svojih tjelesnih i duševnih boli.“[222] Nakon svete mise i procesije, organiziraju se „pučka veselja.“[223] Ljudi sv. Ivanu Krstitelju „pjeva usmene lirske pjesme i upućuje molitve.“[224]

2.21. Blagdan sv. Petra i Pavla

Kao što su se uoči Svetog Ivana palili mali krjesovi radi dozivanja jače sunčane topline i boljeg uroda polja, tako su se krjesovi u Istri palili isto i na blagdane „sv. Ćirila i Metoda i sv. Petra i Pavla.“[225] Nažalost, kresovi su se prestali paliti u posljednje vrijeme.[226]

Krjesovi bi se palili i za:

> „Vidovdan (na sjevernome jadranskom području i u Podravini); dan sv. Petra i sv. Pavla (29. lipnja) po jadranskome području i Bosni; sv. Ćirila i Metoda (5. srpnja) u Istri, Ilindan (20. srpnja) po Podravini (Gavazzi 1991: 85, 95). Na Braču su se krjesovi palili uoči Tijelova, Svetoga Ante, Petrovdana, Gospe od Karmela i Velike Gospe (Milićević 1966: 456).“[227]

Uoči Ivandana djevojke bi brale travu i stavljale ju pod jastuk jer su vjerovale da će im se ono što budu sanjale te noći ostvariti.[228] Stari običaj je također bio da ako na Ivandan mladić da buket cvijeća djevojci i ona ga prihvati, onda bi ona njemu na blagdan svetog Petra i Pavla „uzvratila poklon“[229] ako se i on njoj sviđa.[230]

---

[219] Ibid.
[220] Ibid.
[221] Ibid, str. 276.
[222] Ibid.
[223] Ibid.
[224] Ibid.
[225] Ibid, str. 284.
[226] Ibid.
[227] Ibid, str. 293.
[228] Ibid, str. 306.
[229] Ibid.
[230] Ibid.

„Na blagdan sv. Petra i Pavla išle su cure bi se skupile u selu i onda bi išle prema crkvi i onda su pivale: *'Sveti Petre i Pavle / goni zmije i đavle / da po putu ne lizu / da me živu ne grizu"*‘[231]

3. Nekadašnji život

3.1. Udvaranje i ceremonija vjenčanja

„Kada bi se nekoj curi iz sela svidio momak neki, ili obrnuto, kod neke proslave u selu bi momak po prijatelju poslao toj curi jabuku (u kasnija vremena je to bio sok, ili nešto slično). Ako bi cura to primila, onda bi to bio znak da on može doć kod nje na silo. Ako joj se on ne bi sviđa, onda bi rekla (opet po tom prijatelju) da neće uzeti, nego da on to da nekoj drugoj curi. Ako bi ipak primila, onda bi on sa par prijatelja došao (nikad nije smio doć sam) navečer u njenu kuću i pitao njene roditelje da li smiju malo ostati da prikrate vrime. Onda bi poslije nekog vrimena oni pričali, zafrkavali se, šalili, i tako, pivali, a kad bi roditelji, kad budu umorni odu spavati, onda mladi ostanu sami. Al čim roditelji odu ća, onda se prijatelji malo povuku u stranu da ovi dvoje mogu ostat nasamo i da se bolje upoznaju i da se dogovaraju, i tako. Poslije nekog vrimena roditelji bi se izjasnili da li im se momak sviđa ili ne sviđa, da li bi odobravali takav brak ili ne bi. Ako ne bi, onda bi se cura dogovorila sa momkom, i pri nekom derneku ili prilikom neke situacije kad roditelji ne bi to očekivali, ona bi potajice spremila svoje stvari i kad bi taj trenutak naišao, ona bi s momkom pobigla u njegovu kuću. A kad bi došla u njegovu kuću, nije mogla ona s njim spavati, odma mu bit žena, nego je morala spavati sa budućom svekrvom, kao da čuva je do vinčanja, nema spavanja – mora ić nevina. Onda bi se roditelji ljutili neko vrijeme njeni na nju što je to napravila, što ih je tobože osramotila, i šta je otišla od kuće, a onda bi konačno pristali, šta će. E tada bi se cura onda opet vratila svojoj kući i počelo bi se spremati vjenčanje i dogovori, išli bi roditelji jedni kod drugih na ručkove, i tako sve se dogovaralo u detaljima, a tjedan dana prije samog vjenčanja spremila bi se njena dota, i to tako da bi na zaprežna kola koja bi se ukrasila stavio njen namještaj, posteljina, njene osobne stvari, i slično. Onda bi to izišli

[231] Kazala mi je moja baka Marija Štrljić (djevojačko prezime Jurić), rođena 1945. u Imotskom. Prebivalište: Split. Snimljeno: u Splitu, 29. i 30. svibnja 2019.

iz sela da vide kako ona, kao kako su je roditelji lipo opremili, i onda se to vozilo kroz selo, a to je sve pratilo opet oni prijatelji i iz sela momci, i tako dalje. A na dan samog vjenčanja dolaze svatovi na konjima i nose barjak, a na vrh tog barjaka je vezan naopačke jedan pivac koji se, kao, nosio, jadničak, njenim roditeljima tamo, i kao to je bio znak nekog tobože dobrog imovinskog stanja ili već šta ja znam. I na tim ukrašenim zaprežnim kolima u kojima je trebala bit mlada i mladoženja i kumovi, a ostala pratnja bi išla na konjima, pratila ih. Ali mladenku ne bi odma pustili da izađe iz kuće kad bi oni došli po nju, nego bi tobože kad bi ovi rekli *'Dajte nam mladu!'* onda bi oni rekli *'Evo sad ćemo van dat'*, onda izvade neku, puste da izađe neka ružnija žena, starija, ili debela ili bilo kakva, samo ne ona. I tako po nekoliko puta, ovi ne bi primili, ovi su nudili uvik neku drugu dok kum ne bi rekao *'Ajde platit ćemo vam, samo nam dajte tu curu koju mi želimo'* I onda bi oni pitali *'A koliko hoćete', 'Kolko možete dat'*, onda ovi *'To je malo'*, onda ovi *'A nema više'*, a onda oni *'A ipak snađite se'*, i tako dalje, i onda bi dobili mladu i ona bi izišla vani uređena, sređena, i tako dalje. Tu se onda prvo pogoste, i tako dalje, i poslije toga ića i pića onda se upute svi u crkvu da se obavi vinčanje. A kad se vinčanje obavi, onda opet uz svirku i pjesmu odvezu se kući, ali sad kod mladoženje na večeru. I tu se onda piva cilu noć, i tako dalje. Međutim, mladenka mora čuvati cilo vrime cipele da joj ne bi nekako skinuli ili uzeli jer onda u tom slučaju opet mora kum plaćati. Tako uz pjesmu i zafrkanciju prođe cila noć i svatovi se polako upute svak svojoj kući, a mlada ostane tu. Međutin, ona bi morala kad se sve to raziđe negdje u noći ujutro se ona morala prva dignit i uzeti kao neku metlu ili nešto da se vidi kako će ona bit vridna snaha, pa onda čisti okolo kuće, i tako dalje, tako da cilo selo vidi kako je ona vridna i kako će ona biti dobra nevista. Nisam rekla da kako onoga pivca na barjaku nose ti stari svat. Njega izabere mladoženja, i on upravlja cilo vrime sa povorkom svatova – kad će se ić, kad će se krenit, šta će se pivat - on upravlja sa cilom organizacijom.“[232]

3.2. Običaji vjenčanja

[232] Kazala mi je moja baka Marija Štrljić (djevojačko prezime Jurić), rođena 1945. u Imotskom. Prebivalište: Split. Snimljeno: u Splitu, 29. i 30. svibnja 2019.

„Dva dana prije vjenčanja momak nije smio vidit curu, ni s njom pričat, ni ništa jer se to smatralo lošom srećom. Znači, ako žele da im brak bude dug i sretan, nisu se smili vidit dva dana prije vjenčanja. Na dan vjenčanja mladoženja dolazi u kuću djevojke sa svojim svatovima i tu se događa pregovaranje. Tako da, obično to bude stariji svat, on pregovara sa ili stricem od mlade ili tako nekim predstavnikom mlade, i oni se dogovaraju šta mladoženja mora dati da bi dobio mladu, pa se tako dogovaraju oće li to bit dvi ovce, tri krave, šta li. Na neki način on mora dati neku zadovoljštinu jer iz te kuće uzima tu djevojku. Naravno to je sve više bila stvar spektakla i predstave nekakve narodne (možda u neka davna vremena se to i zbilja odvijalo). Kasnije kad mladoženja amo reć kupi mladu, onda izlaze iz kuće druge djevojke u selu koje su se obukle kao mlade, i onda izlazi recimo prva, i onda mladin recimo stric pokušava prevariti mladoženju (a to je sve dio igre jer je ta mlada koju on želi zapravo sad, u tom momentu, najdragocjenija, pa mu želi podvaliti neku drugu, i onda izađe prva cura i kaže taj stric: *'Evo je, evo ti je, uzmi je'*, a onda mladoženja budući kaže *'Ne, ne, neću ja tu, nek izađe druga'*, i onda ide pjesma: *'Izađi, izađi'*, pa tako izlazi druga, treća, četvrta, i naravno mladoženja ne pristaje sve dok ne izađe njegova djevojka. I kad izađe njegova djevojka, oni sjedaju skupa u auto (u Imotskome je običaj naravno da auto bude *Mercedes*, prije toga su bili i konji i magarci, naravno u davna vremena) i oni zapravo sada prolaze kroz cijelo selo, a susjedi njihovi i žitelji toga sela, oni su već pripremili se i izašli su svak sa svojom bukarom vina uz cestu ispred svoje kuće i zapravo svati kad prolaze, oni im nude svak svoje vino, da putem do crkve ili dokle već idu, da se napiju. A naravno Imoćani su poznati po proizvodnji vina, i tu se uvik odvija razgovor čije je vino bolje, i tako dalje. I to se zovu „bukare“. Znači, selo kad se organizira za taj događaj, onda kažu napravit ćemo bukare, i to je to. Kad se vjenčanje u crkvi obavi, onda mlada dolazi u selo mladoženje, gdje će zapravo živjet, jer je običaj da mlada dolazi živit u kuću muža - nije obrnuto. Obrnuto se smatralo sramotom. I kad bi neki muž, odnosno muškarac se oženio za ženu, i ne bi imali gdje živjeti, došli bi živit kod nje, u njenu kuću, onda je morao biti spreman da će ga cili život selo zezat da je doša na ženino, i zapravo ti momci koji nisu imali di dovest ženu su rađe birali ostat neženje, nego tu sramotu imat. Kad bi mlada došla u selo svoga, je li, muža, tada već su se vjenčali, onda je bio običaj da ona oko struka ima malu boršu, takozvanu „zovnicu“ (ona je ručno rađena jedna borša iz Imotskoga, podsjeća, ovako izgledom, na tapiseriju, i tako, ima sa strane one pumpuniće koje vise) onda ona slatkiše i bombone baca djeci u selu. Znači, zahvati šakom u zovnicu i baca po selu, i fala Bogu tada nije bilo slatkiša u izobilju, to je bio luksuz, i onda bi to

dica sva trčala i trpala sebi u džepe da što više tih bombona nakupe. Kad mlada baci sve bombone, onda ide sljedeći običaj: da joj se u ruku jabuka, ona mora odgristi tu jabuku jedan zalogaj, i prebacivat je preko kuće mladoženje. Pa se smatralo ako prebaci, da može ostat živit u toj kući, a ako ne uspije prebacit – kao ne može. Pa bi tako se događalo da ta cura i po pet, šest, sedam puta baca tu jabuku dok je god ne uspije zapravo prebacit preko kuće."[233]

3.3. Rađanje i probijanje ušiju bebama

„Kad bi se rodila beba u kući, onda bi majka morala biti u krevetu 40 dana. Ništa nije smila radit jel kao nije… kroz to vrime nije smila oprat / smočit ruke, osim ujutro kad se umije, a to bi joj dobro došlo, da ništa ne radi, da se posveti samo bebi."[234]

„Poslije jedno mjesec dana otprilike se skuha šivaća igla u koju je već uveden konac, i onda se probuše uši, i ostavi se konac koji se svaki dan malo okrene da ranica ne zaraste, nego da ostane rupica, i poslije jedno mjesec / dva dana poslije toga se obično uvede naušnica, i to zlatna, to je ujedno odma i dar jer je otprilike u to vrime i krštenje, naravno pod uvjetom da je djevojčica."[235]

3.4. Prije i povodom dolaska struje u selo

„Po selima u ona davna vrimena nije bilo struje ni osvjetljenja, nego se osvjetljavalo sa voštanicama ili petrolejskim lampama, i to ko je ima, tako da se rano išlo leć, a kada je struja konačno došla, onda su se mladi u selu sastavili i pivali ovu pismu: *'Prosulo se svijetlo noćno / tako moćno / po vijestima što su stigle / da po noći kupiš igle. / Istog dana baka Stana / skuhala je korpu jaja / u čast toga događaja, / a djed ide tapa – tap /*

[233] Kazala mi je moja majka Ivana Štrljić (djevojačko prezime Turić), rođena 1972. u Splitu. Prebivalište: Solin. Snimljeno: u Solinu, 6. i 7. lipnja 2019.
[234] Kazala mi je moja majka Ivana Štrljić (djevojačko prezime Turić), rođena 1972. u Splitu. Prebivalište: Solin. Snimljeno: u Solinu, 6. i 7. lipnja 2019.
[235] Kazala mi je moja baka Marija Štrljić (djevojačko prezime Jurić), rođena 1945. u Imotskom. Prebivalište: Split. Snimljeno: u Splitu, 29. i 30. svibnja 2019.

oslanja se o svoj štap. / I on ide, lulu dimi / i prkosi svakoj zimi / jel sad uz svijetlo dobro vidi"[236]

3.5. Fotografiranje

„Tada je svak ima možda pet fotografija u cilom svom životu. Te fotografije su bile rijetke. Zapravo, mora si otić u velegrad da bi se uslikao – nije po selima bilo fotografa. Znači, najprije mora si otić iz sela, a i mora si puno platit. A u to vrijeme fotografi su u svojoj radnji držali, za žene fine damske šešire, šalove, fine jakete za muške, recimo sat koji je tada bio pojam prestiža, jer sat nije ima niko, sat je ima jedan čovik u selu i taj je bija faca i uvik je zna kolko je sati. Drugi u selu su se po crkvenim zvonima ravnali koja je ura. Znači, zvona crkvena su imala točno kako zvone na punu uru, a kako na pola ure, i to je zvonilo tako cili dan. I normalno kad bi oni došli u fotografa, onda bi obukli tu jaketu koja zapravo nije njihova ili bi stavili taj sat na ruku koji nije njihov i onda bi se slikali sa rukom podignutom na prsima da, Bože moj, u toj fotografiji u prvom planu bude i taj sat, jer kako su oni želili dokazat, kad nekome poklanjaju fotografiju, Bože moj, sa saton je puno vrjedniji on i fotografija."[237]

„U sobi moje babe Anđe i dida Nediljka je fotografija s njihovog vjenčanja, a zapravo se oni na vjenčanju koje je bilo totalno sirotinjsko (dida nije ima niti para, nit su imali vere, ni ništa) naravno nisu se ni slikali, nego kasnije, kad su oni zasebno kroz život napravili fotografije svak sebe, onda je fotograf te njihove fotografije spojio, odnosno montirao, i babi, opet, nacrtao nekakav ukras u kosi, i oni su to držali kao fotografiju sa svog vjenčanja, a zapravo se na vjenčanju nisu nikad slikali. I tada su fotografi bili pravi nekakvi prvi *photoshoperi,* prvi su radili *photoshop* prije još mali miljon godina, jer kad je god kome tribala fotka s vjenčanja, ili odavde ili odande, onda je fotograf na fotografiji spajao, stavljao ukrase u kosu, ili štagod je bilo potrebno, što se tražilo. U to vrijeme je postojala samo crno-bijela fotografija, pa bi fotografi bojali fotografije.

[236] Kazala mi je moja baka Marija Štrljić (djevojačko prezime Jurić), rođena 1945. u Imotskom. Prebivalište: Split. Snimljeno: u Splitu, 29. i 30. svibnja 2019.
[237] Kazala mi je moja majka Ivana Štrljić (djevojačko prezime Turić), rođena 1972. u Splitu. Prebivalište: Solin. Snimljeno: u Solinu, 6. i 7. lipnja 2019.

Fotografije su izgledale skroz neprirodno; tako je u sobi moje babe Anđe bila fotografija strica Stipe u boji koja je skroz nakaradno izgledala.“ [238]

3.6. Biti poštar

„Moj dida Nediljko je bija poštar. U današnja vremena postoji i dalje zvanje poštara, ali onda kad je moj dida bija poštar sve je bilo drugačije. Žene po selu su bile nepismene; ko je završija tri ili šest razreda osnovne škole bija je u to vrime visoko obrazovan. U to vrime kad je moj dida nosija poštu, on je sve raznosija na noge; tada nije bilo motora. Iša je svaki dan u drugo selo i od kuće do kuće je raznosija pisma. Pisma su uglavnom bila od muževa, sinova, braće koji su radili u Njemačkoj. U pismu se nije samo slalo pismo, nego i novac. Kad bi ugledali poštara, onda bi svi bili sritni, jer u to vrime nije bilo telefona, tako da je to bija jedini način komunikacije, i tako su žene znale da su im muževi dobro i da misle na njih. Moj dida bi uša u kuću domaćica, one bi ga zamolile da im moj dida pročita pismo, jer nisu znale čitati. Isto tako bi moj dida uzea papir i olovku i pisa pismo njihovim muževima, a one su diktirale. Tako da bi odma to pismo adresirao i stavio u svoju torbu, te slao u daleku Njemačku. Žene su ga uvijek nagrađivale novčano. Isto tako je bila sramota da ti poštar dođe na kuću, a da ga ne napojiš i ne najedeš. Domaćice su najlipše vino i spizu iznosile ispred njega. Dida bi se izmorio hodajuć od sela do sela. Poštar je u to vrijeme bilo cijenjeno zanimanje, moj dida je uvik naglašava kako se baba za njega udala prije nego što je on postao poštar, jer je normalno da bi svaka pošla za poštara, al on je tija naglasit da je kod nje bila isključivo ljubav u pitanju kad je pošla za njega. Danas se poštar ne smatra nekim „top“ zanimanjem, kao tada. Poštara su svi znali i poznavali. On je bio i seoski izvjestitelj, jer je od sela do sela prenosio novosti o trenutnim događanjima, a isto tako je i znao što se događa u Njemačkoj, jer je zapravo on bio taj koji je pročitao sva pisma. Radio je imao ritko ko, televiziju niko, seoski radio i televizija je bio upravo poštar.“ [239]

[238] Kazala mi je moja majka Ivana Štrljić (djevojačko prezime Turić), rođena 1972. u Splitu. Prebivalište: Solin. Snimljeno: u Solinu, 6. i 7. lipnja 2019.
[239] Kazala mi je moja majka Ivana Štrljić (djevojačko prezime Turić), rođena 1972. u Splitu. Prebivalište: Solin. Snimljeno: u Solinu, 6. i 7. lipnja 2019.

3.7. Sprovodi

„Znači, kad bi umro neko u selu bdijelo bi se cijelu noć nad tijelom pokojnika i molilo za njegovu dušu. Tijelo pokojnika je bilo izloženo najčešće u spavaćoj sobi i nikada se nije ostavljalo samo. U stara vremena nije bilo lako doći do liječnika i znalo se događati da bi netko zapravo pao u nesvijest ili upao u komu, pa bi iznenada „oživio“. Upravo zbog toga tijela se nisu odmah pokapala, nego bi se 24 sata dežuralo pokraj njih da bi se svi uvjerili da je osoba zaista mrtva. U vrijeme bdijenja pričale su se priče iz života pokojnika, pa i smiješni događaji kako bi se taj tužni događaj lakše prebrodio. Za vrijeme bdijenja, obitelj preminulog bi organizirala jelo i piće. Sam pokop se održavao teatralno, to bi izgledalo kao nekakvo natjecanje rodbine kome je teže i kome je više žao što je dotični preminuo, pa su tako u selu postojale „narikuše“, odnosno žene koje bi vodile naricanje na sprovodima. Narikuše su se uvijek nalazile u blizini najbliže rodbine, imale su jak glas i onda bi naricale: *'kome si me ostavioo, a jadna ti sam samaa'*, rodbina bi se uključivala na rastegnuta „a“ slova i hvatala se rukama za glavu, a neki bi se i pokušavali baciti u grob za pokojnikom, na što bi narikuše iz sve snage naricale i hvatale ožalošćene. Nakon toga je ožalošćene uvijek netko pridržavao da se ne bace u grob ili da od žalosti ne padnu po podu. Udovica bi za svojim mužem morala nositi crninu cijeli svoj život, crne čarape koje ni liti nije smjela skinuti. U selu bi udovice odmah po odjeći prepoznali. Za vrijeme sprovoda pokraj crkve su stajali neki mještani i skupljali novčanu pomoć za obitelj preminulog.“ [240]

3.8. Stočni pazari

„U dalmatinskoj zagori, prije dosta godina, bili su tjedni, tj. stočni pazari, znaš? I tu bi se okupljali sve vrste stoke. Međutim, pošto se daleko putovalo, putovalo se i na noge, i na konjima, na magarcima, na… bilo kojim prevozom, onda je postala priča da ako daleko konj i magarac putuju zajedno – konj lakše to savlada, i onda je postala pjesma:

[240] Kazala mi je moja majka Ivana Štrljić (djevojačko prezime Turić), rođena 1972. u Splitu. Prebivalište: Solin. Snimljeno: u Solinu, 6. i 7. lipnja 2019.

'Teško magaretu s konjma putujući / i na Zadvarju ručka čekajući', naći dugo je putovao i da bi dočekao ručak na Zadvarju, da ga nahrane.“[241]

[241] Kazao mi je moja djed Nikola Štrljić, rođen 1942. u Imotskom. Prebivalište: Split. Snimljeno: u Splitu, 29. svibnja 2019.

Rječnik

A

al – ali

B

bija – bio

bil – bijel

boršu – torbu

bud – budi

C

cili – cijeli

Č

čovik – čovjek

D

dica – djeca

dida – djed

dignit – dignuti

doć – doći

doša – došao

dugin – dugim

DŽ

džepe – džepove

F

fala – hvala

fotka – fotografija

G

grišna – grešna

H

hodajuć – hodajući

I

ić – ići

ića – hrane

il – ili

ima – imao

iša – išao

J

jel – jer

K

kitna – okićena

klancin – klancima

ko – tko

ko – kao

kolko – koliko

konjma – konjima

krenit – krenuti

L

leć – leći

lizu – idu

M

međutin – međutim

miljon – milijun

N

nači – znači

najlipše – najljepše

nek – neka

nevista – nevjesta

niko – nitko

nisan – nisam

nosija – nosio

O

oće – hoće

odma – odmah

oprat – oprati

otić – otići

P

pisa – pisao

pivale – pjevale

pivat – pjevati

pivca – pijetla

pobigla – pobjegla

prevozom – prijevozom

pumpuniće – mekani privjesci

putin – putovima

R

radit – raditi

rađe – radije

raznosija – raznosio

reć – reći

ritko – rijetko

S

saton – satom

smila – smjela

smočit – smočiti

sri – nasred

sritni – sretni

svak – svatko

Š

štagod – štogod

T

tija – htio

tisnin – tijesnim

tribala – trebala

U

uša – ušao

uvik – uvijek

uvrik – uvijek

uzea – uzeo

V

vidit – vidjeti

vinčanja – vjenčanja

vridna – vrijedna

vrime – vrijeme

Z

završija – završio

Ž

želili – željeli

živit – živjeti

4. Zaključak

Prije se na selu živjelo dosta drugačije nego danas. Čuvši sve ove priče od mojih predaka, dobila sam dojam da je njihov život bio teži, ali da su i na neki način bili ipak sretniji od ljudi današnjice. Prije bi se ljudi puno više družili, i naravno, kako nije bilo interneta i sličnih stvari, međuljudski su odnosi bili puno intimniji. Jednim velikim dijelom jako mi se sviđa način života kakav je bio prije i žao mi je što se velika većina, ako ne i svi običaji, nisu zadržali.

Neke priče bile su mi smiješne, neke poučne. Bilo mi je ovo jedno predivno iskustvo saznavanja nečega novog o ljudima koji su mi bliski, a ujedno i proces još većeg zbližavanja s njima. Shvatila sam da se kroz pričanje priča ljudi svakako zbližavaju i dobivaju na još toplijem odnosu. Isto tako shvatila sam kolika je važnost usmenih predaja, odnosno prenošenja priča i znanja nadolazećim generacijama, jer ljudi se kroz priče zapravo povezuju.

Navedeni primjeri suvremene etnografije svjedoče vitalnost hrvatske usmene književnosti, obreda, običaja, ophoda, tradicijskih umijeća, tradicijskih vještina. Svi ti elementi kao i govor, toponimija, folklor sastavnica su nematerijalne kulturne baštine koja je prema UNESCO-voj Povelji najvažnija za prepoznavanje i očuvanje identiteta, ali je posebno ugrožena. Stoga je od iznimne važnosti snimati primjere nematerijalne kulturne baštine, čuvati ih, prezentirati i sačuvati za buduća pokoljenja.

Izvori

Vlastiti terenski zapisi

Podaci o kazivačima

Marija Štrljić (djevojačko prezime Jurić), rođena 1945. u Imotskom
Prebivalište: Split
Snimljeno: u Splitu, 29. i 30. svibnja 2019.

Nikola Štrljić, rođen 1942. u Imotskom
Prebivalište: Split
Snimljeno: u Splitu, 29. svibnja 2019.

Ivana Štrljić (djevojačko prezime Turić), rođena 1972. u Splitu
Prebivalište: Solin
Snimljeno: u Solinu, 6. i 7. lipnja 2019.

Literatura

1. Asturić, Marina, *Veliki tjedan u bročanskoj-stonskoj kulturnoj baštini,* Ethnologica Dalmatica, 26 (1). Split, 2019., 67-96.
2. Barać, Ivana, Veliki tjedan u crkveno- pučkoj baštini širokobriješkoga kraja, Croatica et Slavica Iadertina, Odjel za kroatistiku i slavistiku, 10/2, Sveučilište u Zadru, Zadar, 2014. str. 375.-385.
3. Braica, Silvio, Božićni običaji. Ethnologica Dalmatica, Split, 2004.
4. Braica, Silvio, Poklade, korizma: ciklus godišnjih običaja, Etnografski muzej, Split, 2003.
5. Čapo-Žmegač, Jasna, Hrvatski uskrsni običaji, Korizmeno-uskrsni običaji hrvatskog puka u prvoj polovici XX. stoljeća, pučka pobožnost, zajednica. Golden marketing, Zagreb 1997.
6. Dragić, Helena. Osobna imena motivirana imenima ranokršćanskih mučenica. Croatica et Slavica Iadertina, 13 (2), Odjel za kroatistiku i slavistiku, Sveučilište u Zadru, Zadar, 2017., 235.-252

7. Dragić, Marko. Sveta nevina dječica u hagiografiji i hrvatskoj kulturnoj antropologiji. Ethnologica Dalmatica 28. Split, 2021., 51-73.
8. Dragić, Marko. Sveti Stjepan prvomučenik u hrvatskoj kulturnoj baštini, Ethnologica Dalmatica 27 (1). Etnografski muzej Split, 2020., str. 37.-84.
9. Dragić, Marko; Dragić, Helena, Sveti Ivan Krstitelj u hrvatskoj tradicijskoj baštini, Croatica et Slavica Iadertina 15 (1). Odjel za kroatistiku i slavistiku, Sveučilište u Zadru, Zadar, 2019. 275-329.
10. Dragić, Marko, Srećonosni gost u hrvatskoj kulturnoj baštini i europskom kontekstu Ethnologica Dalmatica 26 (1). Split, 2019. 97-121.
11. Dragić, Marko, Štovanje sv. Antuna Padovanskoga u hrvatskoj crkveno-pučkoj baštini, Ethnologica Dalmatica 25 (1), Etnografski muzej Split, 2018. 37. – 66.
12. Dragić, Marko. Sveti Marko evanđelist u kršćanskoj kulturnoj baštini Hrvata, Nova prisutnost: časopis za intelektualna i duhovna pitanja 14 (2), Zagreb, 2016. 259-281.
13. Dragić, Marko. Veliki tjedan u crkveno-pučkoj baštini šibenskoga zaleđa, Titius, 8, Filozofski fakultet Split, Split, 2015., str. 155-183.
14. Dragić, Marko. Silvestrovo u hrvatskoj tradicijskoj kulturi, Crkva u svijetu, Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Splitu, 50 (2), Split, 2015, str. 303-323.
15. Dragić, Marko. Badnje jutro i dan u hrvatskoj tradicijskoj kulturi, Croatica et Slavica Iadertina, 10 (2), Odjel za kroatistiku i slavistiku, Sveučilišta u Zadru, Zadar, 2014., str. 399-435.
16. Dragić, Marko. Sveti Juraj u tradicijskoj baštini Hrvata, Croatica et Slavica Iadertina, 9 (1), Odjel za kroatistiku i slavistiku, Sveučilišta u Zadru, Zadar, 2013., str. 269-313.
17. Dragić, Marko. *Badnje gobinjanje i kićenje u kulturnoj baštini Hrvata*, Bosna franciscana, XXI, 39, Franjevačka teologija, Sarajevo, 2013., str. 63-75.
18. Dragić, Marko, Lada i Ljeljo u folkloristici Hrvata i slavenskom kontekstu, Zbornik radova Filozofskoga fakulteta u Splitu, 5, Split, 2012., str. 43.-62.
19. Dragić, Marko. Velike poklade u folkloristici Hrvata, Croatica et Slavica Iadertina, 8 (1), Odjel za kroatistiku i slavistiku, Sveučilišta u Zadru, Zadar, 2012., str. 155-188.
20. Dragić, Marko. Badnja noć u folkloristici Hrvata, Croatica et Slavica Iadertina 6 Odjel za kroatistiku i slavistiku, Sveučilišta u Zadru, Zadar, 2010., str. 229-264.
21. Dragić, Marko. Svijeća u kulturnoj baštini Hrvata, Crkva u svijetu 45 (4), Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Splitu, Split, 2010., str. 467-488.
22. Dragić, Marko, Veliko trodnevlje u ramskoj pasionskoj baštini, Hum, 6. Časopis Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Mostaru. Mostar, 2010., str. 81-104.

23. Dragić, Marko. *Spasovo u hrvatskoj tradicijskoj baštini,* Crkva u svijetu 44 (3), Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Splitu, Split, 2009., str. 305.-328.
24. Dragić, Marko, *Advent u liturgiji i narodnoj kulturi Hrvata,* Crkva u svijetu, Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Splitu, 43 (3), Split, 2008., str. 414-440.
25. Dragić, Marko. *Drvo badnjak u kršćanskoj tradicijskoj kulturi,* Crkva u svijetu, 43 (1), Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Splitu, Split, 2008, 67-91.
26. Dragić, Marko. Poetika i povijest hrvatske usmene književnosti. Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu, Split, 2008.
27. Dragić, Marko. *Sveta tri kralja u hrvatskoj tradiciji,* Crkva u svijetu 42 (1). Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Splitu, Split, 2007., str. 96-117.
28. Grbavac, Jozo. Povijest, vjera i kulturna baština u Imoti. Školska knjiga. Zagreb, 2017.
29. Jurilj, Zorica, Korizma i Uskrs u Hercegovačkoj crkveno-pučkoj baštini. Ethnologica Dalmatica, vol. 25, br.1, 2018. 5-35.
30. Kelava, Josipa. Božićno razdoblje u tradicijskoj baštini posuškoga kraja. Croatica et Slavica Iadertina, 13 (1). Zadar: Odjel za kroatistiku i slavistiku, Sveučilišta u Zadru. 2018. 157-171.
31. Kelava, Josipa. 2017. Badnjica u kulturnoj baštini posuškoga kraja. Ethnologica Dalmatica, 24 (1). Split: Etnografski muzej, 5-21.
32. Kelava, Josipa. 2016. Advent u tradicijskoj kulturi posuškoga kraja, Motrišta, 92. Mostar: Matica hrvatska Mostar, 62-72.
33. Kutleša, fra Silvestar Život i običaji u Imockoj krajini, Matica hrvatska ogranak Imotski, Imotski 1997.
34. Vojinović Traživuk, Branka, Jedan etnološki pogled na Božić, Ethnologica Dalmatica 26, Split, 2019, 1-23.

SUVREMENA ETNOGRAFIJA U IMOTSKOJ KRAJINI

Sažetak

U Imotskoj krajini nalazimo mnogo ostataka starijih običaja i tradicija vezanih za raznolike blagdane, svece, itd. Tako je u ovom radu obrađen pregled hrvatske tradicijske narodne baštine u sklopu crkveno-pučke baštine kroz mnoge od poznatih blagdana i posebno obilježenih dana u godini, s fokusom na područja u Imotskoj krajini. Drugi dio rada obrađuje raznovrsne priče iz nekadašnjeg života u Imotskom i okolici koje su dobivene od osoba koje su tamo provele veliki dio života i koje osjećaju veliku povezanost s tim mjestom. Sve navedene stvari iznimno je bitno dokumentirati s obzirom na to da im prijeti velika opasnost od nestajanja u zaborav. Kod mnogih od crkveno-pučkih običaja (od kojih je većina vezana za svece) da se primijetiti kako postoji dosta obreda panspermijskog, a posebice apotropejskog karaktera, dok se u mnogima opet primjećuje i duboka religioznost naroda. Svakako, neki od običaja se, nasreću, i dalje poštuju, a za ove koji nisu, oni barem mogu postojati u ovakvim zapisima, a prenošenje ovih priča i tradicija s koljena na koljeno samo doprinosi očuvanju vlastite kulture i jačem povezivanju s bliskim ljudima i rodnim krajem.

Ključne riječi: običaji, tradicija, blagdani, vjera, obredi.

CONTEMPORARY ETHNOGRAPHY OF IMOTSKA KRAJINA

Abstract

In Imotska krajina there can be found a lot of remnants of old customs and traditions connected with various feast days, saints, etc. This paper presents an overview of traditional Croatian folk heritage as part of church-folk heritage through a lot of well-known feast days and days in a year which are specially marked, all while focusing on the area of Imotska krajina. The second part of this paper deals with various stories from former life in Imotski and the surrounding area. The stories were provided by people who had spent a big part of their lives there and who feel a big connection with the place. It is of great importance for all of the aforementioned to be documented since it could very easily disappear into oblivion any day now. It is noticeable in many of the church-folk customs (most of which are connected with saints) that there are a lot of ceremonies and rituals of panspermian, and especially apotropaic character, while in a lot of them, a deep religiousness of the people is noticeable too. Anyhow, some of the customs are, luckily, still being carried on, and for those that are not, they can at least exist in records like this, and carrying on stories and traditions from one generation to another only contributes to the preservation of our own culture and to better connecting with our loved ones and our homeland.

Keywords: customs, tradition, feast days, religion, rituals.

Obrazac A.Č.

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja Marija Štrljić, kao pristupnica za stjecanje zvanja sveučilišne prvostupnice hrvatskog i engleskog jezika i književnosti, izjavljujem da je ovaj završni rad rezultat isključivo mojega vlastitoga rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio završnog rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga završnog rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, 23. rujna 2021.

Potpis

OBRAZAC I.P.

IZJAVA O POHRANI ZAVRŠNOG / DIPLOMSKOG RADA U DIGITALNI REPOZITORIJ FILOZOFSKOG FAKULTETA U SPLITU

STUDENT/ICA	Marija Štrljić
NASLOV RADA	Suvremena etnografija u Imotskoj krajini
VRSTA RADA	Završni rad
ZNANSTVENO PODRUČJE	Društvene znanosti
ZNANSTVENO POLJE	Filologija
MENTOR/ICA (ime, prezime, zvanje)	Marko Dragić, prof. dr. sc.
KOMENTOR/ICA (ime, prezime, zvanje)	-
ČLANOVI POVJERENSTVA (ime, prezime, zvanje)	1. Marko Dragić, prof. dr. sc. 2. Lucijana Armanda Šundov, doc. dr. sc. 3. Nikola Sunara, dr. sc.

Ovom izjavom potvrđujem da sam autorica predanog završnog rada i da sadržaj njegove elektroničke inačice u potpunosti odgovara sadržaju obranjenog i nakon obrane uređenog rada. Slažem se da taj rad, koji će biti trajno pohranjen u Digitalnom repozitoriju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Splitu i javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama *Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju,* NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15, 131/17), bude (zaokružiti odgovarajuće):

(a.) u otvorenom pristupu

b.) rad dostupan studentima i djelatnicima Filozofskog fakulteta u Splitu

c.) rad dostupan široj javnosti, ali nakon proteka 6/12/24 mjeseci (zaokružiti odgovarajući broj mjeseci)

U slučaju potrebe dodatnog ograničavanja pristupa Vašem ocjenskom radu, podnosi se obrazloženi zahtjev nadležnom tijelu u ustanovi.

Split, 23. rujna 2021.

mjesto, datum potpis studentice